

RAPPORTER

Collegium Patristicum Lundense

Den viktigaste händelsen för Collegiet under det gångna året var det åttonde nordiska patristikermötet som hölls den 18–21 augusti, vilket rapporteras om nedan. Därutöver har Collegiet anordnat två patristiska aftnar och en patristisk dag.

Tillsammans med masterprogrammet *Religious Roots of Europe* anordnades den 16 februari en patristisk afton med lektor Christian Høgel, Syddansk universitet, Odense, som höll ett mycket välbesökt föredrag över ämnet "The earliest Greek translation of the Qur'an and its Historical Context".

Den 17 april hölls den patristiska dagen (se vidare nedan) och i anslutning till denna Collegiets årsmöte. Vid detta tillfälle invaldes en ny ledamot i styrelsen, M.Phil. Benjamin Ekman (som sedermera utsetts till styrelsens sekreterare). I övrigt omvaldes Samuel Rubenson till preses samt övriga ledamöter Kristina Alveteg, Thomas Arentzen (munskänk), Johanna Broselid, Britt Dahlman (vice preses), Anna Näppi, Henrik Rydell Johnsén (kassör), Per Rönnegård och Andreas Westergren.

I samverkan med forskningsprogrammet *Det tidiga klosterväsendet och det antika bildningsidealet* anordnades en patristisk afton den 8 juni med prof. James E. Goehring, som höll en uppskattad föreläsning med titeln "Remembering for Eternity: The Ascetic Landscape as Cultural Discourse in Early Christianity".

Styrelsen har under året haft tre protokollförda sammanträden (4/5, 18/8 och 22/10). Därutöver har redaktionsutskottet och symposieutskottet mötts regelbundet och handlagt de löpande ärendena.

Patristikseminariet har under våren haft sammankomster ungefär varannan vecka och följts av en läsecirkel i syriska. Under hösten har seminariet bland annat läst och diskuterat Patricia Cox Millers nya bok *The Corporeal Imagination: Signifying the Holy in Late Ancient Christianity*.

Collegiets hemsida har fått en ny adress. Den nya finner man under www.teol.lu.se/forskning/vetenskapliga-sallskap

Styrelsen har beslutat att byta Collegiets logotyp till en som tydligare knyter an till den mosaik med två fiskar och fem kornbröd som är logotypens förlaga. Den nya logotypen, som skapats av Tomas Einarsson, pryder detta det tjugofemte numret av *Meddelanden*.

Masterprogrammet *Religious Roots of Europe*

Masterprogrammet *Religious Roots of Europe* har under året anordnat en serie öppna föreläsningar ("open lectures") som speglat mötet mellan kristendom, judendom och islam. Inbjudna föreläsare har bland annat varit fader Paolo dall'Oglio, abbot vid Mar Musa-klostret i Syrien, som den 26 januari höll föredraget "Loving Islam, believing in Christ – How the encounter with Islam has affected my faith in Jesus". Under hösten har lektor Christian Høgel, Syddansk universitet, Odense, föreläst den 5 oktober om "Conversion of Muslims in the Byzantine Empire: The Reforms of Manuel I Komnenos", fil. dr Karin Zetterholm den 11 oktober om "Jewish and Christian Identities in Antiquity: A Struggle over Biblical Legacy?", prof. Samuel Rubenson den 8 november om "Athens and Jerusalem. The Problem of Learning and Truth in Early Christianity", och slutligen prof. Jesper Svartvik den 6 december om "'I Am Joseph, Your Brother, whom You Sold to Egypt' (Gen. 45.4): Yusuf / Joseph in the Three Monotheistic Traditions".

Den patristiska dagen

Den 17 april 2010 anordnade Collegiet sin årliga patristiska dag. I år kretsade denna kring tidigkristen konst, exemplifierad av de fantastiska 400-tals mosaikerna i Ravenna, och hur man sett och talat om dem. Medverkade gjorde konsthistorikern Anne Karahan, Stockholms universitet, med föredraget "Samspelet mellan gudomligt ljus och gudomligt mörker i Ravennas tidigbysantinska bildvärld" samt litteraturvetaren Helena Bodin, Stockholms universitet, vars föredrag hade titeln "'Ett större rum än kroppen förmodde.' Sinnesintryck av Ravennas mosaiker i modern svensk lyrik och prosa". Helena Bodins föredrag publiceras i detta nummer av *Meddelanden*.

Åttonde nordiska patristikermötet: Σωτηρία καὶ γνῶσις – Frälsning & kunskap i den tidiga kristenheten.

Det var ett fyrtiotal nordiska deltagare som samlades den 18–21 augusti 2010 för det åttonde nordiska patristikermötet, den här gången i det gamla Classicums lokaler, numera Putendorfinstitutet, vid Lunds universitet. Deltagarna bjöds på många intressanta och kunniga föreläsningar men också en rad presentationer över pågående forskningsprojekt. Temat för årets möte kretsade kring spänningen mellan frälsning och kunskap i en rad olika tidigkristna texter och sammanhang. Hur förstod man frälsning (σωτηρία) i den tidiga kyrkan? Och vilken roll spelar kunskap (γνῶσις) i en sådan förståelse?

Mötet inleddes av docent Anna Marie Aagaard som talade om gudomliggörelse och seende i rad olika tidigkristna texter. Sen följde föredrag av prof. Anders Runesson (kunskap och frälsning i Nya testamentet),

doc. Karin Zetterholm (frälsning i rabbinsk judendom), försteamanuensis Henny Fiskå Hägg (Filon och Klemens av Alexandria), dr. Hugo Lundhaug (Shenoute och klosterrörelsen i övre Egypten), dr. Patrik Hagman (Theodoros av Mopsuestia och Isak av Nineveh). Den sedvanliga utflykten gick den här gången till Köpenhamn, där prof. Troels Engberg-Pedersen var ciceron.

För den som inte kunde närvara och lyssna till föreläsningarna, kommer det ges möjlighet att ta del av dem i efterhand, i tryckt format, i skriftserien *Patristica Nordica* (vol. VIII).

Forskningsprogrammet "Det tidiga klosterväsendet och den antika bildningen"

Det av Riksbankens jubiléumsfond finansierade forskningsprogrammet har nu fullbordat sitt andra år. Förutom Samuel Rubenson (programansvarig) ingår i forskargruppen prof. Bo Holmberg, FD Britt Dahlman, Ass. prof. Lillian Larsen, TD Henrik Rydell Johnsén samt från 1 februari 2010 FD David Westberg. TD Per Rönnegård som varit med sedan starten slutade i augusti 2010 sin anställning för andra uppgifter. Arbetet har fortsatt planligt men utökats med det tidskrävande, men mycket fruktbara, arbetet med att utveckla en databas över *Apophthegmata Patrum* i dess alla olika versioner, inledningsvis med fokus på grekiska, latinska, syriska, georgiska, arabiska, och etiopiska versioner. För att bistå med detta har M.Phil. Benjamin Ekman anställts som assistent. Forskningsprogrammet arrangerade tillsammans med Centre for Advanced Study vid Hebrew University ett mindre symposium i Jerusalem i februari på temat *Education and literary production in early Palestinian monasticism*. I samband med detta höll collegiets preses en föreläsning vid Hebrew University över ämnet "Athens and Jerusalem. The Problem of Learning and Truth in Early Christianity". I maj hölls en workshop i Lund med prof. James Goehring från Mary Washington University (ett föredrag av honom i samband med det publiceras i detta nummer av *Meddelanden*) och i oktober en workshop i Uppsala med prof. Denis Searby, Stockholm, och docent Witold Witakowski, Uppsala som gäster. Programmets deltagare har därutöver bidragit vid en rad konferenser och symposier i Sverige, Danmark, Norge och USA. I samband med prof. Sebastian Brocks besök i Sverige anordnar programmet en workshop i Lund. Under perioden januari–mars 2011 har programmet som gästforskare inbjudit prof. Chiara Faraggiana di Sarzana, som kommer att arbeta dels med sin egen textutgåva av den äldsta alfabetiska samlingen av apophthegmata, dels bistå i arbetet med databasen.

Forum for Patristik

Seminarerne i det danske forum holdes skiftevis i København og Århus en mandag i slutningen af januar og august med tre foredrag hver gang, og således også i 2010.

Seminaret i København fandt sted den 18. januar 2010. Henrik Rydell Johnsén orienterede om det nye svenske forskningsprogram: "Det tidiga klosterväsendet och det antika bildningsidealet".

Stefan Nordgaard Svendsen drøftede i baggrunden for Origenes' apokatastasislære og argumenterede for, at Origenes selv var i tvivl og lod flere mulige løsninger stå åbne. Titlen for foredraget var: "Syndefald gange to (eller tre eller fire ...)? Origenes' eskatologi eller mangel på samme".

Sidste foredragsholder var Johannes Væрге, der holdt et causerende foredrag om "Oldkirkelige inspirationer" med udgangspunkt i bogen "Efter døden. En bog om det evige liv", hvor der er et kapitel om opstandelsestroen hos teologer i oldkirken.

Seminaret i Århus blev holdt den 23. august og blev indledt med et foredrag af Troels Myrup Kristensen, der er klassisk arkæolog og kunsthistoriker. Emnet var især kristne motiver på ægyptiske tekstiler fra 6. og 7. årh., og foredragstitlen var: "Billeder og tekst i det senantikke Ægypten".

Helge Kjær Nielsen og Jørgen Ledet Christiansen, der er i færd med at færdiggøre en nyoversættelse af Eusebs Kirkehistorie, skulle have orienteret om denne nyoversættelse, men var blevet forhindret, og i stedet holdt Anders-Christian Jacobsen et foredrag om "Tertullians syn på de andre".

Dagens sidste foredrag af Holger Villadsen omhandlede "De patristiske diskurser i Hans Baggers forord til Forordnet Alterbog 1688". I det forholdsvis fyldige forord argumenteres der i stort omfang med henvisning til den oldkirkelige tradition, og det blev i foredraget drøftet, hvordan disse overvejelser fra 1600-tallet forholder sig til nyere forskning om liturgi og oldkirkelige perikopeordninger.

Næste seminar afholdes mandag den 17. januar 2011 i København. Programmet er under planlægning, men der vil blandt andet blive et foredrag af Runar M. Thorsteinsson om "Justin's Debate with Stoicism in the Second Apology". Når programmet er færdigt, bliver det offentliggjort på internet-siden www.patristik.dk. Og hvis man er interesseret i at modtage en mail med invitation til seminarerne, kan man tilmelde sig til forum@patristik.dk med oplysning om navn og mail-adresse.

L'Hirpinia christiana e Giuliano d'Eclano dopo la condanna del 419

2003 höll man ett symposium i den vackra lilla staden Mirabella i det nuvarande Kampanien om Julianus av Eclanum, en motståndare till Augustinus och företrädare för pelagianismen. Hirpinien är ett område där

romarnas motståndare samniterna höll till en gång; man återknyter gärna till dessa tappra kämpar. Staden var biskopssäte för Julianus innan han blev avsatt för villoläror, och den var en gång betydande genom sitt läge på Via Appia. Utgrävningar vittnar om detta. I september 2010 fortsatte man med Julianus inflytande på eftervärlden och med det kristna livet och konsten i trakten. Arrangörer var Institutet för teologiska studier i huvudorten Avellino och Institutet för patristiska studier Augustinianum i Rom. En rad föreläsningar hölls om det rättsliga och teologiska läget under och efter fördomandet och om Julianus inflytande på eftervärlden hos senare författare, bl. a. Prosperus av Aquitanien och Leo den Store. Den kyrkliga konsten och arkitekturen belystes; på orten finns bl. a. ett triumfkrucifix från normander-nas tid som härskare på 1100-talet och den s.k. Exsultet, en handskriftsrulle från 900–1000-talet med bilder och notskrift som använts i liturgin vid påskfirandet. Musikaliska framträdanden, rikliga måltider, vacker natur och en vänlig anda bidrog till utbytet. Konferenser i Mirabella rekommenderas!

Bengt Alexandersson

Nätbibliografi över skandinaviska översättningar

Nu har det publicerats en nätbibliografi över tryckta skandinaviska (danska, norska, svenska) översättningar av antik och medeltida litteratur. Den kan nås på följande internetadresser: <http://skandinaviske-oversaettelser.net>
<http://skandinaviska-oversattningar.net>

Så småningom skall det gå att komma till siten med æ och ä också, med de domännamnen fungerar inte riktigt ännu. Redaktörerna har inte hunnit göra en fullständig presentation, men bibliografins huvudfunktioner är på plats och fungerar som de skall, nämligen sökning (enkel och avancerad) och browsning på författare, titel och översättare.

PLANERAT FÖR 2011

Patristisk afton, 31 januari:

"Hidden treasures. The Syriac manuscripts from Sinai and their significance for the study of Early Christianity"

Den 31 januari kl. 19.00 anordnar Collegiet en patristisk afton på CTR med Sebastian Brock från Oxford University, världens främste kännare av den syriska kristenhetens litteratur och spiritualitet: "Hidden treasures. The Syriac manuscripts from Sinai and their significance for the study of Early Christianity".

Följande dag, den 1 februari kl. 13.15, anordnas ett seminarium med Brock: "Giving voice to women in Syriac literature".

Filmkväll, 9 mars:

"Mordet på Hypatia" – om den tidiga kyrkan som terrorströrelse

Tillsammans med kyrkohistorieseminarier arrangerar Collegiet en filmkväll den 9 mars kl. 18.15. Vi ser och samtalar om filmen AGORA.

Den patristiska dagen, 19 mars:

Konflikt och Kontinuitet – den tidiga kyrkan och den grekisk-romerska kulturen

Lördagen den 19 mars kl. 13.00 inbjuder collegiet till sin årliga patristiska dag. Temat i år är den aktuella debatten om våld i religionens namn där vi vänder blicken till frågan om i vilken utsträckning kristnandet av romarriket var en våldsam affär. Vilken grund finns det för skildringarna av tempelförstörelser och förföljelser av icke-kristna? Vad säger arkeologin om konflikt och kontinuitet i omvandlingen av det senantika samhället? Var samhället polariserat mellan kristna och hedningar, eller var de flesta människor lite av varje?

I år medverkar professor Rubina Raja, och Dr. Troels Myrup Kristensen, båda från klassisk arkeologi vid Århus universitet och Hedvig von Ehrenheim, Stockhoms universitet, som i vinter disputerar på en avhandling om hur grekisk kult lever vidare i kristen tappning.

Dagen inleds med övergripande föreläsningar av Rubina Raja och

Hedvig von Ehrenheim och efter kaffet fokuserar vi på våldsamheterna i Alexandria med föreläsning av Troels Myrup Kristensen och ett textseminarium över källorna till striden om Serapistemplet och mordet på Hypatia. Dagen avslutas traditionsenligt med en patristisk buffé.

I samband med den patristiska dagen håller Collegiet sitt årsmöte. Årsmötet äger rum kl. 11.00 och efter detta bjuder Collegiet närvarande medlemmar på en enkel lunch innan programmet för den patristiska dagen börjar.

För program och anmälan, skriv till benjamin.ekman@gmail.com

Endagssymposium, 20 september:

Bibeln i den tidiga syriska och grekiska kristenheten

Tillsammans med den exegetiska dagen anordnar Collegiet ett endags-symposium. Medverkar gör bl.a. professor Susan Ashbrook Harvey och professor Oskar Skarsaune.

Oxford 8–13 augusti:

The Sixteenth International Conference on Patristic Studies

The XVI conference will be held from Monday 8th August to Friday 13th August 2011. Submitted titles with abstracts: 31st March 2011. Submitted workshop titles and abstracts: 31st May 2011. For more information, see <http://www.nsoptimum.co.uk/PatristicsSite/>

Nordisk forskarkurs, 31 oktober – 9 november:

The Emergence of Islam in its Jewish and Christian Context

A PhD and research seminar in Damascus, Syria, organized by the Nordic Network for the Religious Roots of Europe in collaboration with Faculty of Theology at Aarhus University, the Centre for Theology and Religious Studies at Lund University and the Danish Institute in Damascus.

The emergence of Islam in the end of Late Antiquity presents a most intricate topic for researchers interested in Islamic, Christian, Jewish and related studies. How does a new religion emerge? What kind of transformational processes of identity are involved? How did Islam relate to the others and how did they relate to Islam? In what sense do the three religions have common roots? What impact did the emergence of Islam have on Judaism and Christianity? How were Jewish and Christian traditions, as well as Hellenic culture, transmitted to and transformed by emerging Islam? The PhD seminar will explore these themes and contextualise them in their geographical and historical setting.

In addition to lectures, seminars and student presentations the course will include excursion to important sites of pre-Islamic and Umayyad Syria. Lectures and seminars will be given by Professors Thomas Hoffman (Aarhus University) and Professor Samuel Rubenson (Lund University) as well as invited international and local experts.

The seminar is open for doctoral students and post doctoral researchers with preference for students and researchers attached to the participating institutions of the RRE Network. Students will receive 5 ECTS units for their participation and written assignments in the seminar. The students will either make an on-site presentation on a topic related to the excursions or write a seminar diary based on the classes and their readings (10 pages).

The preliminary dates for the seminar are October 31 – November 9, 2011. The seminar fee is NOK 4.000/Euro 500 including air travel from Scandinavia, accomodation (half-board), excursions, guides, and entrance fees. For more information please contact Prof. Thomas Hoffman (th@teo.au.dk) or Prof. Samuel Rubenson (samuel.rubenson@teol.lu.se).

Johannesakademin

Johannesakademin, som har sitt säte i Nya Slottet, Bjärka-Säby, anordnar under våren bl.a. två fördjupningskurser.

18–20 mars 2011 *Fastan – en väg till frihet?* Fördjupningskursen om den asketiska traditionen leds av Patrik Hagman, TD i kyrkohistoria vid Åbo akademi.

13–15 maj 2011 *”Vår tro är i samklang med Eukaristin”*. Fördjupningskursen om dop och nattvard i den etiopiska ortodoxa kyrkan leds av Ezra Gebrehe-medin, TD i kyrkohistoria vid Uppsala universitet.

Den andra lördagen i varje månad kl. 10.30–16.30 hålls översättningsseminarier, där den grekiska systematiska samlingen av *Ökenfädernas tänkespråk* successivt översätts till svenska. För närvarande pågår översättningen av kapitel fyra utifrån en opublicerad grekisk handskrift som innehåller det äldsta stadiet i samlingens texthistoria. Resultatet av verksamheten publiceras i häften under titeln *Paradiset* utgivna i skriftserien *Silentium Apophthegmata*, varav det första recenseras i detta nummer av *Meddelanden*. Seminarierna leds av Britt Dahlman, FD i grekiska, och Per Rönnegård, TD i Nya testamentets exegetik. Den som vill få del av förberedelsematerial kan skriva till per.ronnegard@johannesakademin.se

För ett mer detaljerat program, anmälan och ytterligare information, se Johannesakademins hemsida: www.johannesakademin.se

Nordisk Patristisk Bibliografi som bog

På første nordiske patristikermøde i Lund i 1981 blev det planlagt, at der skulle udarbejdes en bibliografi med litteratur om patristik udarbejdet af nordiske forfattere. Udgangspunktet for planen var vist nok en lille bibliografi fra 1975 om "Nordiske oversættelser af patristisk litteratur" ved N. Krogh Rasmussen og H. Villadsen. Til formålet blev der nedsat en nordisk arbejdsgruppe bestående af Oskar Skarsaune (Oslo), Juoko Martikainen (Göttingen), Olof Andrén (Uppsala), Gösta Hallonsten (Lund) og Holger Villadsen (Århus/Nakskov), hvor sidstnævnte især skulle stå for litteraturen før 1975.

Arbejdsgruppen gik i gang med arbejdet og holdt blandt andet et redaktionsmøde på Sandbjerg Gods i Sønderjylland i 1987, men den oprindelige plan med en bogudgivelse blev ikke realiseret, især fordi der var for mange mangler i oplysningerne om den ældre litteratur. I stedet er der blevet trykt nogle mindre aktuelle bibliografiske oversigter i Meddelanden, første gang i nr. 5 (1990). Og efter fornyet drøftelse af sagen på det nordiske patristikermøde i Lund 2001, blev materialet i 2001 lagt frem på internettet på adressen www.patristik.dk, hvor det efterfølgende er blevet opdateret en eller flere gange.

Selv om der er flere fordele ved internetversionen, især den at det er nemt at foretage en løbende ajourføring, men også at den er frit tilgængelig for alle, synes jeg alligevel, at den oprindelige plan med en bogudgivelse også burde realiseres. Det er jo blandt ikke sikkert, at der også fremover er nogen, der vil stå for den opgave at vedligeholde internetversionen. Så jeg er gået i gang med at udføre planen og regner med, at den bogtrykte udgave kan foreligge i foråret 2011.

På nuværende tidspunkt er der godt 6000 titler i den bibliografiske database, og den bogtrykte publikation vil formentlig komme til at omfatte to bind, ca. 400 + 200 sider. Efter planen skal første bind vil være systematisk opdelt ligesom internetversionen, og den eneste forskel vil være, at i bogversionen vil den ældste litteratur være anført først, mens den i internetversionen er anført nederst. Andet bind skal være et indeksbind med en alfabetisk oversigt efter nordisk forfatter eller oversætter og med titler i en kortere form.

Det er ikke meningen, at den bogtrykte version skal erstatte internetversionen, som vil fortsætte indtil videre. Men hvis projektet skal fortsætte på længere sigt på internettet, vil det på et tidspunkt blive relevant at foretage et generationsskifte.

Holger Villadsen